ВНЗ «УКРАЇНСЬКИЙ КАТОЛИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
Факультет суспільних наук
Кафедра медіакомунікацій

Пояснювальна записка
до магістерського проекту

освітньо-кваліфікаційний рівень – магістр

на тему:
«Подорожні нариси галицьких письменників поч. XX ст: мультимедійний проект»

Виконала:
студентка 6 курсу, групи СМЕ16/М
напряму підготовки:
06 Журналістика
061 Журналістика (Освітня програма
з медіакомунікацій)
Антонова Б. Л.
Керівниця – д-р наук з соц. комунікацій
Зражевська Н. І.
Асистентка – Палій О. С.

Львів – 2019

ЗМІСТ

ВСТУП 3

РОЗДІЛ 1. ФЕНОМЕН ПОДОРОЖЕЙ МИТЦІВ ГАЛИЧИНИ: МЕДІЙНИЙ АСПЕКТ……..... 7

1.1. Формування нон-фікш галицьких письменників : історія феномену….. 7

1.2. Рецепція мандрівок галицьких письменників: розмикання географічних меж 14

РОЗДІЛ 2. КОНЦЕПЦІЯ МУЛЬТИМЕДІЙНОГО ПРОЕКТУ «ВАНДРИ»…….. 24

2.1. Ідея та реалізація 24

2.2. Вибір інструментів та візуального рішення контенту 27

ВИСНОВКИ 30

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ 32

ВСТУП

Сьогодні рецепція подорожей набула попиту серед публіки. Медіа почали активно публікувати матеріали різноманітного характеру присвячені жанру подорожніх нарисів та персоналіям, які його представляють. Відтак, для нас інтерес становлять три такі постаті з цього жанру: Софія Яблонська, Ярослав Окуневський та Степан Левинський. Актуальною проблемою у дослідженні передовсім є те, що не всі біографічні моменти цих персоналій є дослідженими. Також не весь доробок є реконструйований та перевиданий. Більшість із спадщини знаходиться у фондових збірках (архівів, музеїв, бібліотек), що зовсім недоступні для широкого загалу, родинних архівах. При чому всі ці артефакти розкидані по цілому світі. Тому перевидання їхніх текстів, зокрема нещодавні від видавництв «Піраміда» та «Родовід» є дуже важливі та уможливлюють всім зацікавленим прочитати, ознайомитися з їхнім доробком.

На межі XIX та XX століття в Галичині з'являється такий різновид літератури факту, як подорожня література. Як зазначає Стефанія Андрусів, у той час галичани могли безперешкодно подорожувати: «<...>; без проблем завше можна було поїхати в Париж, як Святослав Гординський, чи малярка Ярослава Музика, у Рим, як публіцист і культуролог Островерха, <...>;» [1, с. 121]. Щоб описати та проаналізувати подорожню літературу як різновид документалістики, нами було обрано три тексти галицьких письменників-мандрівників 1910-х – 1930-х років: «Листи з чужини» Ярослава Окуневського, «Від Везувія до пісків Сагари» Степана Левинського та «Далекі обрії» Софії Яблонської.

Література факту, зокрема подорожні нариси, є малодосліджена в українському літературознавстві. Сучасні літературознавці лише останнім часом звернули увагу на творчість Ярослава Окуневського та Софії Яблонської. Результатом такого зацікавлення стали кілька статей та перевидання книг: «Листи з чужини» 2009 року та трилогія подорожніх нарисів

«Чар Марока. З країни рижу та опію. Далекі обрії» 2015 року. При чому, ця тема актуалізована не тільки в сучасному науковому та медійному процесі у Львові , а й у всій Україні. До прикладу , діяльність Софії Яблонської є об'єктом видавничих зацікавлень не лише Львова чи Галичини загалом, а й всієї України. Так харківське видавництво «Родовід» анонсувало видання ілюстрованого альбому із світлинами, картами мандрівок , фото з особистих речей мисткині. Національна академія мистецтв України, відділення кіномистецтв планує реконструювати та видати для ширшого загалу кінематографічний доробок С. Яблонської. Тобто, нове осмислення та повернення спадку мандрівниці та письменниці, режисерки набуло нового значення. Та, незважаючи на таку активність деяких видавців, тексти цих трьох письменників досі не були досліджені українськими літературознавцями у контексті документалістики. Окрім цього, постаті цих трьох письменників досі є маловідомими для широкого кола читачів. Також в українському медіапросторі відсутні мультимедійні проекти, які б у цікавій та інтерактивній формі (тексти, карти, анімація, віртуальна подорож) поширювали інформацію про певне явище української літератури. Саме це і зумовлює **актуальність** роботи.

Мета - комплексно показати засобами нових медіа творчість Софії Яблонської, Ярослава Окуневського та Степана Левинського у жанрі подорожніх нарисів, актуалізуючи їх у сучасному соціокультурному просторі.

Завдання теоретичної частини:

- систематизувати матеріал про мандрівні нариси, як явище нон-фікшн
- охарактеризувати феномен подорожей галицьких письменників
- проаналізувати творчий доробок Софії Яблонської, Ярослава Окуневського та Степана Левинського.

Завдання практичної частини:

- проаналізувати феномен мандрівних текстів у письменників Східної Галичини
- створити добірку цитат для інтерактивної мапи
- створити веб-сайт з описом проекту та посиланнями на три інтерактивні мапи

Об'єкт – культурний медіа-проект «Вандри»

Предмет –подорожні нариси галицьких письменників початку XX століття: Софії Яблонської, Ярослава Окуневського та Степана Левинського;

Методи дослідження: описовий, феноменологічний, порівняльно історичний, джерелознавчий.

Також у цьому проекті ми використали **інструменти** програмування, картографії, інтерактивного дизайну, колажу.

Фактичним матеріалом нашого дослідження стали першодруки, перевидання, біографічні словники, фотографії, матеріали-дискусії про Львів і Східну Галичину, публікації про обраних письменників та їхні власні матеріали в пресі та періодиці

Теоретичне та практичне значення роботи:

Сайт на тему подорожніх нарисів Софії Яблонської, Ярослава Окуневського та Степана Левинського спрямований на популяризацію жанру нон-фікшн – подорожніх нарисів галицьких письменників, і передовсім, серед культурологів, літературознавців інтересу до спадщини цих персоналій; А також для ознайомлення широкого кола читачів.

Новизна дослідження полягає у міждисциплінарному підході до досліджень мандрівних нарисів галицьких письменників засобами нових медіа. Таким

чином, отримані результати досліджень дозволять розширити фокус наукових теоретичних підходів до запропонованої теми в контексті гео-культурологічних аспектів.

Джерельна база:

- «Чар Марока. З країни рижу та опію. Далекі обрії» Софії Яблонської, «Листи з чужини» Ярослава Окуневського, «Від Везувія до пісків Сагари» Степана Левинського.
- Андрусів С. «Модус національної ідентичності: львівський текст 30-х років»
- «Leopolis multiplex» - дискусія про Львів, укладачі Ігор Балинський, Богдана Матіяш

Зважаючи на поставлені завдання, вважаємо доцільним таким чином структурувати нашу роботу:

Вступ

Розділ 1. Феномен подорожей митців Галичини: медійний аспект

1.1 Формування нон-фікш галицьких письменників: історія феномену

1.2 Рецепція мандрівок галицьких письменників: розмикання географічних меж

Розділ 2. Концепція мультимедійного проекту “Вандри”

2.1. Ідея та реалізація

2.2. Вибір інструментів та візуального рішення контенту

Висновки

Список використаних джерел

РОЗДІЛ 1.

ФЕНОМЕН ПОДОРОЖЕЙ МИТЦІВ ГАЛИЧИНИ: МЕДІЙНИЙ АСПЕКТ

1.1. Формування нон-фікш галицьких письменників : історія феномену

Явище літератури факту починає інтенсивно вивчатися на зламі XX і XXI століть. Першими працями з вивчення цього явища були здійснені в сфері культурології, філософії, есеїстики [12, с. 215]. Досить часто на позначення літератури факту вживають такі терміни: документалістика, фактографія, література факту, документально-художня проза, література non-fiction [4, с. 28]. У цій роботі ми вживаємо терміни «література факту» та «документалістика» як синоніми. В більшості праць зарубіжних літературознавців вживається англомовне розрізнення fiction/non-fiction [29, с. 398].

Ґрунтовні праці з теорії літератури факту були здійснені в польському літературознавстві. Серед них, зокрема, можна виділити Романа Зіманда, який вивчав літературу особистого документа, В. Ґловала, праці якого присвячені ролі автора в документалістських текстах. Один з дослідників стверджує, що література факту у XX столітті «існує у певному сенсі проти роману. Вона розквітає у зв'язку із «кризою роману», її читають «проти роману» [29 , с. 399]. Порівняння літератури факту з романом є цілком доцільним, оскільки, як і художня проза, документальна література може містити в собі сюжетність та фікцію.

Польські дослідники виділяють три типи нехудожньої прози: 1) література факту, 2) література особистого документа, 3) есе [29, с. 399]. До літератури факту відносять репортажі, або художні репортажі, хроніки. Проте початком стрімкого розвитку літератури факту вважають саме репортажі. Дуже часто популярними ставали документальні тексти, присвячені якійсь історичній події, адже, окрім фактів, вони містили напруженість, динамізм і драматизм, якими автор свідомо наділяв свій текст. Яскравими прикладами

таких творів у польській літературі є «Хроніка» Еммануеля Рінґельблюма, «1859 днів Варшави» Владислава Бартошевського, «Розмови з катом» Казімєжа Мочарського [29, с. 400].

Література особистого документа характеризується, перш за все, автобіографічністю. Поруч із цим терміном вживаються також «автобіографічні твори», «автобіографічні та епістолярні форми», «особисті твори» [29, с. 400]. Серед жанрів особистого документа можна виділити щоденники, спогади, автобіографії, листи. Вони можуть поєднувати в собі як документальне, так і особисте [29, с. 400]. Через таку неоднозначність важко визначити, чи ці жанри є суто документальними, чи художніми, тому їх об'єднують таким терміном, як «література особистого документа». Також, у межах автобіографічного письма, польські дослідники виділяють два типи: свідчення і сповідь. Свідчення – це, зазвичай, розповідь про якісь події, свідком якого був автор, чи про людей, із якими він був знайомий. Подібний тип письма зустрічається в мемуарах, хроніці, подорожніх нарисах, коли письменник намагається зробити детальний опис відвіданих місць, зустрічі з людьми тощо. Другий тип письма - сповідь, є більш інтимним, особистим. Автор пише про себе самого, свої почуття, враження. Прикладом цього типу є, безсумнівно, інтимний щоденник. Про подібне розрізнення літератури особистого документа відбувалися дискусії раніше. Наприклад, Жорж Ґусторф розрізняв два типи щоденників: зовнішній та інтимний. Анрі Ґує пізніше зробив поділ на щоденник-свідчення (детальний переказ побаченого і почутого), і щоденник «егоїста» (запис міркувань про самого себе) [29, с. 404]. Ще один польський літературознавець Роман Зіманд казав: «Література особистого документа складається з двох космосів: світу писання про самого себе й світу наочного свідчення» [29, с. 404].

Наступним різновидом літератури факту є есе. У цьому жанрі автор описує події, свідком яких був, а також робить свої судження, інколи емоційні. На відміну від двох попередніх видів нехудожньої літератури, есе притаманна не лише рефлексія, але й інтерпретація, інтелектуальне опанування явищ [29,

с. 403]. Малґожата Чермінська наголошує на пограничності цього жанру, а також на необхідності вивчення його для того, щоб повноцінно описати сферу нехудожньої прози: «Без категорії есе не може обійтись ні теорія та історія листа, ні щоденника, ні автобіографії, ні певних типів репортажу чи подорожніх нотаток. Причому есеїзація видається прагненням, спрямованим різновекторно не тільки щодо інтимності, а й щодо документальності, адже полягає в інтелектуальному опрацюванні сирих даних, є рухом до інтерпретації» [29, с. 403]. Крім того, есе як жанр домінує у критиці на межі літератури й науки.

Проблемним залишається питання жанрових різновидів літератури факту. Це спричинено тим, що документальні тексти можуть містити в собі не лише достовірні факти, але й опис почуттів (своїх чи чужих), рефлексії, суб'єктивну думку. Тому дуже часто між літературознавцями виникає питання чи зараховувати такі жанри, як листи і мемуари, до літератури факту. Російська дослідниця О. Местергазі зробила спробу класифікації літературних жанрів документалістики. По-перше, вона виділяє дві жанрові групи: 1 – чисті жанри (первині), 2 – складні (вторинні). До першої групи вона відносить лист, хроніку, сповідь, автобіографію. До другої – невигадану розповідь, документальну повість, документальний роман. Також Местергазі визначає рівні функціонування цих жанрів: перший – це повсякденне життя; на другому рівні художня правда орієнтується перш за все на правдивість факту, на третьому факт стає предметом вигадки, і в творі може вже виступати як fiction. На другому і третьому рівні, як стверджує авторка, можуть функціонувати складні жанри [17, с. 115]. Якщо відштовхуватись від того, що визначення жанрової класифікації спирається на відношення в тексті документального і художнього, тоді на першому і другому рівні, за Местергазі, будуть розміщенні тексти з перевагою факту над фікцією, на третьому ж будуть більш художні тексти.

Українські дослідники теж займаються вивченням документалістики, проте ці праці ще не є такими ґрунтовними, як у їхніх польських колег.

Зокрема, Надія Колошук визначає, що перед українським літературознавством стоїть ще низка нерозв'язаних завдань: відсутня загальноприйнята термінологія на позначення документальної літератури, жанрова класифікація, недостатньо розвинута критична думка щодо цього літературного явища, як результат, документалістика досі не представлена у підручниках та наукових посібниках на достатньому рівні [12, с. 216-217]. Попри те, що цю тему розглядали у багатьох наукових дисертаціях, статтях, не думку дослідниці, пошуки зосереджуються на якомусь одному аспекті чи жанрі. Найчастіше це художньо-біографічна проза, мемуаристика та епістолярій.

Однією зі знакових робіт із мемуаристики є «Книга споминів» Михайлини Коцюбинської, де авторка обґрунтувала деякі особливості цього жанру: «Спогади, листи, щоденники – кожен із цих проявів художньої документалістики має свою специфіку, але разом усі вони становлять напрочуд змістовний і своєрідний інформаційно-психологічний феномен на непевній і рухомій межі між сьогодні й учора, між живим і неживим, між пам'яттю і історією, між документом і сповіддю. <…> Щоденниковий "плин свідомости" неоціненний для осмислення ключових соціально-психологічних процесів і явищ, екзистенційних моделей…» [14, с. 109]. І справді, ці мемуарні та епістолярні тексти дуже часто використовуються літературознавцями та іншими науковцями для детальнішого вивчення психологічного портрету митця, оцінки його творчого спадку та розуміння тогочасної культурної ситуації.

Надія Колошук виокремлює кількох українських науковців, які більш глибоко вивчали питання документалістики (Петро Білоус, Наталія Торкут, Надія Денисюк, Олександр Галич) [12, с. 216].

Хочеться окремо виділити працю Петра Білоуса, який досить ґрунтовно досліджував давню документальну літератури. Зокрема, у своїй монографії «Тяжіння святої землі: Українська паломницька проза» він досліджує феномен паломництва в українській літературі доби Середньовіччя та Бароко; аналізує

тексти найвидатніших паломників, зміст і стильові особливості ходінь тощо [2].

Видатний український літературознавець Дмитро Наливайко у праці «Очима Заходу: Рецепція України в Західній Європі XI-XVIII ст.» аналізує роль «літератури факту» у західноєвропейській україністиці. Він стверджує, що вагому роль це явище відіграло у взаємозближенні народів. Зокрема, це виразилось із появою книг мандрів, спогадів, листів, щоденників, які писали люди-мандрівники для своїх співвітчизників. На сторінках цих текстів вони знайомили читачів із культурою різних народів. Наливайко стверджує, що «змальовуючи все це, в міру літературної обдарованості, конкретно й колоритно, вони тим самим наближали віддалені народи до своїх читачів, котрі крім екзотичних дивоглядів відкривали в житті цих народів багато «свого», тобто схожого, близького чи аналогічного» [20, с. 20]. Отже, дослідник робить висновок, що мандрівна література сприяє обізнаності читачів, що в свою чергу є необхідним для створення тісних міжнаціональних зв'язків.

Багато дослідників наголошують на тому, що в подорожніх текстах зазвичай поєднуються документальні та художні елементи у різних пропорціях. Документальність виражається у відтворенні географічних етнографічних, природознавчих, краєзнавчих відомостей, особистих спостережень, зображуванні побуту та характерів мешканців. Художні ж елементи передбачають естетичність описів, вираження суб'єктивної думки, емоцій, а також широке використання метафор, епітетів, алегорій та інших засобів. Подорожні тексти можуть також мати міфологічний, фантастичний, публіцистичний, інтелектуальний, пригодницький, любовний характер [3, с. 362].

Документальні тексти почали з'являтись ще у Середньовіччі. Це були паломницькі твори. Їх зазвичай вважають першими подорожніми нарисами. Автори-прочани оповідали про подорожі до місць релігійного поклоніння. Найраніший зразок цього жанру сягає кінця IV століття – «Peregrinacio ad loca sancta», де розповідається про прощу монахині Еґерії до Святої землі [3, с. 363].

Яскравими прикладами української паломницької прози вважають також «Життя і паломництво Данила, ігумена Руської землі» (XII ст.), де автор стисло описує топографію Палестини.

Епоха Відродження – це період великих географічних відкриттів. Як зазначає В. Будний та М. Ільницький, подорожня література того часу «розширює тематичні виднокола й арсенал наративних форм, дбає про дедалі докладніший і мальовничіший опис географічних, етнографічних, історичних, природних особливостей краю» [3, с. 363]. Таким чином, у цей період подорожні нариси були більш багатими на мистецькі елементи. Серед яскравих прикладів таких текстів можна назвати бортовий журнал Христофора Колумба, «Коротка історія зруйнування Вест-Індії» Бартоломея де Лас Касаса, листи Амеріґо Веспуччі, щоденник А. Пігафетти, супутника Магеллана, а також дещо пізніші описи морських і сухопутних експедицій Дж. Кука, Ж. Ф. Лаперуза та інших [3, с. 363]. Подібним зразком в українській літературі можна вважати «Странствованія» Василя Григоровича-Барського 1778 року.

Реальні та фіктивні подорожі описуються і в документальній літературі доби романтизму та реалізму. Як приклад можна навести «Італійську мандрівку» Ґете, нотатки Гайне про Англію, «Листи мандрівника» Жорж Санд, «Листи з Парижа» Марка Вовчка, «Подоріжжя од Полтави до Гадячого» Панаса Мирного та інші [3, с. 365].

Як ми вже зазначили вище, подорожній нарис є підвидом літератури факту/документалістики. На сьогодні в українському літературознавці термінологія літератури факту не є розвиненою, тому науковці досі не можуть визначитись чи відносити цей підвид до власне документалістики. Це спричинено тим, що дуже часто письменники цього формату додають до фактів власні рефлексії. Є також гіпотеза, що багато з сюжетів вони вигадують, що вже не є нон-фікшн. Проте, довести які сюжети є реальними, а які вигадані є практично неможливим. Хоча є відомі літературні доробки, де усі мандри є вигаданими. Таким є, наприклад, збірка нарисів “До Галичини” австрійського письменника і журналіста Мартіна Поллака. Автор ще на початку книги

зізнається, що він ніколи не був на цих територіях через певні обставини, хоча і хотів. А пишучи працю, він активно користувався картами, а також свідченнями інших мандрівників, цитуючи їх в кожному розділі.

В. Будний та М. Ільницький визначають подорожні твори, як «різножанрові тексти, в яких враження мандрівника викладено у формі записок, щоденника, спогадів, листа, автобіографії, нарису, репортажу тощо» [3, с. 361].

Однією з сучасних дослідниць мандрівних текстів в Україні є Т. Ковальова. У статті «Трансформація жанрових форм українського журнального подорожнього нарису 1925 – початку 1930-х років» авторка намагається відобразити розвиток цього жанру та з'ясувати його причини. Дослідниця пояснює, що подорожні нариси зазнавали впливу партійно-радянської ідеології. Цей вплив виражався на тематичному та ідеологічному рівні. На думку авторки, якщо у 1925-28 роках переважав інформаційно-описовий тип подорожніх нарисів, то з 1929, домінує пропагандистський або ідеологічний тип [11].

Яскравим явищем подорожніх нарисів кінця XIX – початку XX століть вважаємо тексти трьох галицьких письменників-мандрівників: Ярослава Окуневського, Степана Левинського та Софії Яблонської. Хоч подорожні нариси з'явилися не тільки в Західній Україні, а й Східній (варто лиш згадати репортажі Майка Йогансена «Подорожі філософа під кепом» та «Шляхи під сонцем»), проте творчість цих галицьких письменників є унікальним явищем в українській традиції подорожніх нарисів. Це історії людей різних професій, виховання, освіти, матеріальних статусів, які просто відправилися пізнавати культури, людей, а інколи і самих себе. Також, на нашу думку, читачів можуть зацікавити саме галицькі нариси, адже вони є кругосвітніми. Там описується і Європа, і Азія, і Африка, і екзотичні острови Океанії тощо. Тексти Йогансена, наприклад, описують країни Близького Сходу, Казахстан, Дагестан, а також Скандинавію. Для галичан початку XX віку кругосвітня подорож справді була чимось надзвичайним, нереальним, адже острови, країни Азії, піски Сахари є

більш екзотичними для українців місця, ніж країни Близького Сходу, так само, народи тих далеких країв викликають більший інтерес. Українцям було цікаво дізнаватися про культури, які мають настільки відмінні риси від їхньої.

Таким чином, можна зробити висновок, що література факту – самостійне та органічне явище у світовій та українській літературі. Хоч деякі зразки документалістичних текстів сягають Середньовіччя, проте детальне вивчення цього явища починається лише у XX столітті. Через те, що література факту поєднує в собі документалістику та художність, дослідники досі не дійшли згоди щодо термінології, жанрової класифікації, а також методології. У працях українських дослідників вивчається переважно окрема тема чи особливості певного жанру документальної літератури, але не явище в усій його багатогранності.

1.2. Рецепція мандрівок галицьких письменників: розмикання географічних меж

Окреслення терміну Галичина є досить неоднозначним, і має багато різноманітних тлумачень. Тому, сьогодні більш доцільним є вживання терміну “західна Україна”. Проте, багато українців і досі вживають термін Галичина на позначення деяких території західної України, зокрема Львівську. Більш того, вважається, що цей термін, а також усе, що з ним асоціюються сприймають позитивно. На це сприйняття великий вплив мала саме література.

Так, книжці “Leopolis Multiplex”, де опубліковані матеріали дискусії про Львів та Галичину, яка тривала впродовж року на сторінках видання “Zaxid-net”, один із активних учасників цієї дискусії - Василь Расевич намагається дослідити виникнення міфу Галичини. Про створення позитивного іміджу Галичини завдяки літературі говорить так: “<...> найбільша заслуга у формуванні й утвердженні позитивного образу Галичини як “святого” краю спочилої в Бозі монархії належить Йозефові Роту. Саме завдяки його

позитивним сентиментальним героям із Галичини було передано послання наступним поколінням про «рай на землі» Галичину” [34, с 109].

Розглядаючи явище обраних нами письменників ми відносимо їх територіально до Східної Галичини. Межі історично-географічної території Галичини були сформовані протягом перебування їх у складі Австрійської імперії, а їх сучасні кордони охоплюють як західну Україну, так і частину східної Польщі. До Східної Галичини відносимо сучасні області Львівську, Івано-Франківську та Тернопільську. Оскільки творча діяльність Софії Яблонської, Ярослава Окуневського та Степана Левинського припадають на кінець XIX-го століття - початок XX-го, вважаємо за доцільне відносити їх до представників літератури Східної Галичини.

Письменники, що досліджуються нами, були відомими у вузьких колах у Галичині. Ярослав Окуневський був більше знаний як військовий лікар, український громадський та військовий діяч. Проте він також публікував свої статті в галицькій періодиці, а в 1898 році виходить перша частина його нарисів навколосвітньої подорожі «Листи з чужини», які отримали дуже схвальну оцінку від західноукраїнських критиків. На сторінках цих подорожніх текстів Я. Окуневський описує свою подорож навколо світу, починаючи від бурхливої Італії, і закінчуючи спекотною Африкою. Цікавим є те, що автор зображує не лише те, що бачить, але і відтворює історію, а також політичний та економічний стан місць, які він відвідує. Як члена Австро-Угорського флоту його також цікавить військова спроможність держав. Таким чином, у деяких частинах цей твір набуває енциклопедичного характеру. У XXI столітті його творчістю знову зацікавилися і його книгу в двох частинах перевидали у 2009 році.

У 1925 році у світ виходить книга «Від Везувія до пісків Сагари» Степана Левинського. Допоміг йому з цим виданням критик, а також редактор періодичного видання «Діло» – Михайло Рудницький. Дуже скромно сказав автор про свою книгу в передмові: «Від Везувія до Сагари – це враження подорожника, – наскрізь суб’єктивні здебільшого. Жадних претенсій

літературних, а тим більше, наукових вони не мають. Вбогість нашого письменства описами подорожей осміляє мене сьогодні пустити цю мою книжечку в світ» [16, с. 3]. Як бачимо, автор вважав, що в Україні має бути більше якісних мандрівних текстів. І недаремно «пустив» він свій, адже критики дуже добре відгукувались на його майстерність слова в описах, мальовничість та дотеп. Вже з перших сторінок видно наскільки гармонійним та естетичним є цей твір: «Поза моїми вікнами манить мене щоденно скалиста сильветка острова Capri. Вона спочила на блакитному плесі неаполітанського проливу мов делікатна сіра хмаринка, ледве його доторкаючи» [16, с. 8]. Напевно, ці картини які він малює словами, і є тим новим «невбогим» письменством, яким автор прагнув збагатити українську літературу.

Не менш цікавою особистістю є Софія Яблонська. Це яскрава постать в українській літературі 1-ї пол. XX століття. Її мандрівні нариси були популярними в 30-х роках на Галичині та публікувалися в таких виданнях, як «Жіноча доля», «Нова Хата», «Діло» тощо. Деяку інформацію про її життя і творчість можна дізнатися з кількох літературно-критичних робіт та рецензій, більшість із яких видавалися в різних газетах і журналах Галичини. Найбільш визначними є праці Михайла Рудницького, Марти Калитовської, Дарії Віконської, Антіна Скільського. Критики дійшли висновку, що у Яблонська має яскраво виражену стильову манеру. Її твори виходять за межі репортажу і звичайного опису оточення, їй притаманні глибока думка, динамізм сюжету та романтична уява. Тільки останнім часом пересічному читачеві стали доступні її твори завдяки новим перевиданням трилогії мандрівних нарисів за редакцією Василя Ґабора, та «Книги про батька», а також виданнями 2018 та 2019 років видавництва “Родовід”. З-під пера Яблонської вийшла ціла трилогія: «Чар Марока», «З країни рижу та опію» та «Далекі обрії». Виданню першої книги, як і книги Левинського, посприяв Михайло Рудницький: «<…> барвистий стиль, жива обсервація, життєрадісна усмішка. Головне стиль; він, і тільки він, є виявом таланту. Все інше: чужі слова, граматичні помилки, правопис, можна завсіди перед друком виправити, поперекреслювати, повирізувати. Ока, яким

автор глядить на світ, вставити в текст не можна» [25, с. 6]. Критик відмітив, що в цієї авторки є особливий погляд на світ, а також яскравий особистий стиль. Саме ці риси переконали Рудницького допомогти Софії з виданням книги. І він не помилився, адже вона стала дуже відомою та шанованою журналісткою в Галичині на початку XX століття.

Говорячи про такий жанр документалістики, як подорожній нарис, важливо пам'ятати, що головним героєм таких текстів є сам автор. Він є не просто наратором, але й активним учасником усіх описуваних подій.

Як стверджує Борис Корман, слово «автор» може вживатися в кількох значеннях. По-перше, це слово позначає письменника, реально існуючу людину. По-друге, це може означати певний погляд на дійсність, вираженням якого може слугувати весь твір [13, с. 17]. Всі ці значення різні, проте споріднені, адже вони представляють собою художні образи, що принципово відрізняються від автора біографічного, який є не художнім, а живим образом. Дуже часто на реального письменника переносяться епізоди біографії і духовні риси створеного ним образу і навпаки. Художній твір, звичайно, відображає життя. Але відображення життя і саме життя – це не одне й те ж. Адже перед тим, як стати предметом художнього зображення, життєвий матеріал повинен пройти трансформацію, характер якої визначається ідеєю твору [13, с. 18-19]. Тобто автор, звісно, може брати якісь епізоди зі свого життя і використати це у своєму тексті, проте завжди треба зважати на те, що він може змінити будь-які обставини.

Образ автора дослідила також уже згадувана раніше, російська дослідниця О. Местергазі. Проаналізувавши праці про теорії «автора» таких відомих науковців, як Бахтіна, Виноградова, Кормана, Успенського, вона зробила деякі узагальнення. По-перше, у нефікційній літературі є тенденція до зрощення «образу автора» та біологічної особи. Тоді виникає ефект довіри і створюється так звана «згода» між читачем та автором. По-друге, «образ автора» в документальній літературі може ототожнюватись з «авторською

позицією», що виражається у викладі матеріалу та способі описування [17, с. 133].

Варто зазначити, що кожен із проаналізованих нами авторів, як герой, по різному себе проявляє і описує. Також можна підозрювати, що не всі епізоди автори описують правдиво. Адже це, зрештою, не мемуаристика в чистому вигляді. Автори прагнули створити цілісний текст із цікавими сюжетами та образами. У своїх нарисах хтось з них є більше збирачем вражень, хтось "малює" побачене словом, а хтось намагається якомога більше комунікувати з місцевими жителями та знайти з ними спільну мову.

Поміркуємо над тим, чому Ярослав Окуневський назвав свої нариси «Листи з чужини». Зазвичай, назва твору є сильною позицією автора та стає кодом до інтерпретації тексту. Подібні назви ми вже бачили в подорожніх нарисах доби романтизму та реалізму («Листи мандрівника» Жорж Санд, «Листи з Парижа» Марка Вовчка). Лист може сприйматись не лише, як спосіб комунікації, але й як спосіб передати якийсь меседж, спрямований на навчання, або ж виховання. У Ярослава Окуневського цей інформативний, або ж освітній момент виражається в тому, що весь текст густо помережаний довідками енциклопедичного характеру, розділами, де автор дає історію міста, чи його політичний стан тощо. Також, існує імовірність, що автор робить себе героєм твору – оповідачем. Щоправда, як герой він нечасто бере активну участь у якихось подіях, частіше виступає як спостерігач. Він просто споглядає, помічає кожну дрібничку, щоб цей матеріал використати для своєї книги. Таким чином Ярослав Окуневський виступає колекціонером вражень. Як оповідач він часто звертається до майбутніх читачів, ніби веде з ними бесіду: «Дуже цікаво також – і я під тайною признаюся читачеві, - що в Ельдорадо можна провести вечір дуже добре і весело, особливо в веселім товаристві» [22, с. 45]. Або ж: «Яку ж ціль мала ся вистава? – спитає сягаючий читач. І я сам був так наївний, що поставив собі те саме питання, та не знав на него відповісти, доки не знайшов розв'язки в журналах італійських <…>» [22, с. 45].

Щодо самоідентифікації, то автор робить це по-різному. Інколи каже, що він галичанин, інколи, що австрієць. На нашу думку, це залежить від ситуації, коли він говорить лише за себе, а коли і за своїх колег. Також він ідентифікує себе українцем чи галичанином, коли хоче порівняти інші реалії до своїх: «Приглянутись лише трохи ліпше сим туркам, зараз і слідно, хто вони такі! Се ті самі нам, галичанам, так любо звісні типи наших Cohn-ів та Rosenzweig-ів, що тут у Туреччині, лиш насадили фез на голову та переділись у стрій турецький – як у нас у кунтуш…» [22, с. 118]. Такі порівняння не є якоюсь специфічною рисою автора, адже ми часто пізнаємо «інше» спів ставляючи це зі «своїм»

Герой кілька років постійно перебуває в дорозі і часто тужить за своєю батьківщиною, згадуючи про минуле життя, про час, проведений у рідних краях з сім'єю: «Колокільниці на карках здорових волів дзвонили усипляючого. В сні мені здавалося, що я мчуся саньми по сніжнім степі, і в моїй сонній думці проходили спомини з родини – свята Різдвяні з колядами, Новий Рік з «маланками» і всі любі та дорогі лиця. В тім я знову прокидався і бачив перед собою стоголову чорну діру сінгалійських туловищ і, пріючи в місяці лютім, нагадував собі, що я в іншій країні» [22, с. 218]. Такі ж, ніби видіння, чи галюцинації, виникали в нього і під час подорожі в Китаї, коли він зайшов до церкви російського посольства та почув знайомі йому співи: «Мене щось в горлі стиснуло. Як давно вже я сего не чув! Кілько то років минуло! Нагадались мені літа хлоп'ячі, церковця наша сільська в далекій Гуцульщині, брати, сестри і батько, що сам службу Божу править, і дяк Ілько, і наш паламар старий, і всі вони, що з пасками розложилися круг церкви. Мені в очах щось заблимало…» [22, с. 266]. Будь-яка зустріч із тим, що нагадує йому минуле, викликає в нього найтепліші спогади і бажання хоча б думками повернутись туди.

Герой «Від Везувія до пісків Сагари» Степана Левинського – це дитина повна подяки та натхнення. Він завжди із щирим захопленням та широко відкритими очима приймає будь-який досвід і кожного разу описує все так,

ніби намагається спонукати своїх читачів кинути все і вирушити в мандри. Тут Левинський звертається до садів: «Люблю вас – любов'ю подорожника втомленого дорогою, який у тіни вашого листя знайшов холод і спочинок; любов'ю дитини, якій розказали багато – багато цікавих казок про людей і звірят, про запашні квіти та маленькі золоті мушки і цю найкращу з усіх: про країну великого червоного сонця» [16, с. 18].

Цей герой, на відміну від героя «Листів з Чужини», є більш ініціативним, а інколи й авантюрним. В одному епізоді в Тунісі, він і його друзі намагаються втекти від надокучливого провідника Гассана: «Гассан хоче їхати з нами в оази Ель Джеріду. Гассан покаже нам жовті піски Сагари. Гассан всюди був, усе бачив, усе знає, усе збагнув. Але ми навчені власним досвідом і розумними словами старого власника готелю втікаємо від його. Але це не легка справа – ні. Ми в базар – Гассан за нами. Ми у город – вже на п'яти наступає нас всевидющий, всеввічливий Гассан» [16, с. 41]. Степан Левинський і його друзі прагнули отримати власний досвід, не опираючись на типовий тур по найвизначніших місцях, що запланував Гассан. Зрештою, їм не вдалося уникнути цього надокучливого провідника.

Левинський також мало оповідає в тексті про себе. Лише один раз вдається читачеві зрозуміти, що Україна – то дім його. Коли, будучи в Тунісі, він побачив афіші про виступ української національної капели, зрадів з усією щирістю: «Значить, це не казка – а дійсність. Українці в Тунісі. <…> Як жалкую тепер що наша виправа на південь назначена на завтра досвіта. <…> Бажаю вам отже доброго успіху сміливі мандрівники-артисти. Завойовуйте серця Арабі як завоювали вибагливу публіку всіх столиць світа. Побіда ваша – я певний у цьому» [16, с. 43].

Аналіз галицьких рецензій та критичних відгуків 1930-х років на "дорожні нариси" Софії Яблонської засвідчує, що в тогочасному культурному середовищі Західної України існував міф про молоду відважну жінку, яка наважилася самостійно та без жодної фінансової та чоловічої допомоги

здійснити подорож світом. Деякими представниками галицької спільноти така модель жіночої поведінки оцінювалася негативно.

Окрім образу авторки, важливим завданням є проаналізувати образ героїні в “Далеких обріях”, вона ж – сама Софія Яблонська. Як її сприймають інші народи і як вона сама себе сприймає і представляє?

Безперечно, для кожного читача героїня здається сміливою й відважною жінкою. Поліщук, зокрема говорить, що вона «проникала в такі закутки, в які нерідко навіть чоловіки не ризикували діставатися. Вона вміла знаходити спільну мову з людьми, що було критично важливою умовою не лише порозуміння, а й виживання в екстремальних умовах професійної праці» [23, с. 437]. Проте не всюди її сприймали привітно. Дуже часто в цій європейській жінці бачили колонізатора, чужого. Вперше з таким ставленням до себе вона зіткнулася на острові Цейлон: «Моя самотня поява в оселі цейлонців не викликала ніякого здивування, ні зацікавлення. На мої усміхи вони іноді відповідали з увічливості, - мої гроші приймали без радости, ні найменшої хапливости, — та і без вдячности. А на мої запити відповідали згори заготовленими для туристів відповідями. Я зрозуміла. Для них я була тільки чужим, небажаним гостем» [31, с. 202]. Тобто, в деяких місцях туризм і колонізація були настільки розвиненими, що місцеві мешканці навіть припустити не могли, що Софія Яблонська — ні турист, ні колонізатор, а просто мандрівниця, яка цікавиться всім новим.

Виникали і такі ситуації, коли в очах тубільців Софія Яблонська мала певні надприродні сили, була чаклункою. Побачивши, привітних людей - моїв, вона вирішила щось їм подарувати: «Я вклала у руку одного з тих моїв блискучий кусень льоду. Він боязливо тримав його на відкритій долоні, - здивований надприродним холодом цього прозорого каменя». Камінь почав танути і це дуже вразило чоловіка. Він схопився на рівні ноги і втік. «Я зрозуміла, — пише Софія Яблонська, — він видно налякався, що не зможе віддати мені чудотворного каменя. Каменя, що плаче сльозами від дотику

людської руки, - що сам зникає з очей. <…> Навіть на мене саму він став дивитися, як на велику чарівницю, що може кудись щезнути» [31, с. 215].

У подібному образі вона постала ще раз за не дуже приємних обставин. Будучи в Ханої, мандрівниця була вкушена отруйно-небезпечною банановою гадюкою. Європейський лікар жив далеко, вона б просто не встигла врятуватись, тому її відвезли до місцевого чародія. Він робив над нею якісь чари, а потім припалив розпеченим залізом місце укусу, від чого Софія Яблонська втратила свідомість: «Від болю я зімліла, на найбільше здивування чародія, який, мабуть, у цілій своїй практиці не бачив, як людина мліє. — “Напів умирає”, як він потім казав мені, випитуючи про мої відчування з того світу… Він азіат, людина найбільшої фізичної витривалости та гарту, не хотів мені повірити, що від болю хтось може зімліти. Навпаки, він уважав це за прояв якоїсь надприродної сили, якої секрет він намагався видобути від мене, – видно для своїх магічних практик» [31, с. 218].

Своїми вчинками, Софія Яблонська часто давала привід думати про неї як про авантюрну жінку. Вона часто порушувала певні правила і табу, або ж ішла прямо у вир небезпеки. Одного разу, їдучи зі своїм шофером до містечка Компонґ-Чам, їм не пощастило знайти вільних місць у готелі, тому було вирішено ночувати в авто: «Він не відходить, вагається, — не розуміє. Знову пояснюю йому, що буду спати в авті та що завтра вдосвіта вернемося назад в Сайґон. Але він не відходить, — запевняє, що куди краще збудити службу в готелі, ніж спати тут, серед лісів, де з кожного кутка чигає нова небезпека. Тут повно злих духів, нічних птахів, усяких звірюк та найбільше – тигрів. Ця остання новина, щоправда, збентежила мене, хоч я відповіла, що «нічого не боюся» та щоб він спокійно пішов спати» [31, с. 209]. Ще одним яскравим моментом є той, коли вона прибула в Аннам. Їдучи, знову ж зі своїм шофером, вона попросила зупинити авто біля берега моря. Вона вже дістала свій купальний костюм і була готова піти купатись, але шофер несподівано зупинив її, дав їй склянку води і сказав, що краще випити цю воду, яка прохолодить її, ніж купатися у тім морі, де повно небезпек: п’явок, вужів, потвор зі

смоктальцями, людоїдів [31, с. 213]. На це Яблонська думає: «Дивний край! Стільки в ньому недоступної, забороненої краси! Почавши від людей, тих азіатів, до яких не можна підходити з приязню, бо в них дрімає чуйний ворог. Повно тут сонця, але і від нього треба ховатися, щоб не забило. Таємничі, чарівні, вічні ліси – також тут недоступні для нас. Їх боронять дикі звірі, що зусібіч чигають на людину. Слони, тигри, пантери, вужі – навіть комахи та отруйні рослини приносять смерть. І те чудове, ясне море також заборонене людині… Тяжко нараз погодити стільки приман та заборон, — тому наперекір їм я таки йду купатися» [31, с. 213-214]. Ось так «наперекір» Софія Яблонська вчиняла безліч разів, коли чула, що «не можна». З одного боку вона шанує традиції і звичаї народів, а з іншого, вона порушує правила і табу, які цей народ дотримується, аби лиш спробувати осягнути те, чого не кожна людина здатна. Загалом, у «Далеких обріях» ми бачимо головну героїню, щонайменше, в трьох образах: представниця європейських колонізаторів, жінка-чаклунка та авантюристка, що не боїться іти проти правил за заборон.

Отже, можна зробити висновок, що подорожня література поєднує в собі документальні та художні елементи, які проявляють себе в описах місць, народів, особистих вражень тощо. Традиція мандрівних текстів в Україні та світі бере свій початок ще з паломницьких творів, де описувалися походи до релігійних місць. На початку XX століття як у Західній, так і в Східній Україні ці тексти були досить популярними. Із розвитком періодики на Галичині, стають відомими такі українські письменники-мандрівники, як Ярослав Окуневський, Степан Левинський та Софія Яблонська. Усі ці автори отримали низку схвальних відгуків відомих на Галичині критиків, які відмітили в них особливий погляд на світ, майстерність слова та наявність власного стилю. Разом вони являють собою цілісне явище в західноукраїнській літературі.

РОЗДІЛ 2

КОНЦЕПЦІЯ МУЛЬТИМЕДІЙНОГО ПРОЕКТУ «ВАНДРИ»

2.1. Ідея та реалізація

Варто зазначити, що розробляти цю тему ми почали ще у 2015 році. Навчаючись в Національному університеті “Києво-Могилянська академія” на філології, нас почала цікавити тема документалістики та подорожніх нарисів. Тоді ж ми натрапили на перевидання трьох книг Софії Яблонської, видавництва “Піраміда”, за редакторством Василя Ґабора. Таким чином, з цим перевиданням в українському культурному та літературному просторі почала актуалізовуватися тема мандрівної літератури. Проте, на жаль, ніхто детально не досліджував ні її творчість, ні творчість Степана Левинського чи Ярослава Окуневського. Першу роботу з цієї теми ми захистили у червні 2016 року. У ній ми досліджували творчість лише Софії Яблонської. Наступного ж року ми додали ще двох письменників зі Східної Галичини з того ж періоду, які так само подорожували та писали. Цю другу роботу ми захистили у червні 2017 року. У ній ми досліджували образи «свого» та «іншого» у їхніх текстах, тобто як вони сприймають інші народи і культури відносно до себе. А також охарактеризували їхні гетерообрази, тобто образ автора-героя. Викликом цього дослідження для нас стало те, що раніше цю тему ніхто не вивчав. Як ми вже зазначали у попередньому розділі, ніхто раніше не писав про творчість обраних нами письменників. На 2016 рік, коли ми тільки почали займатись розробкою цієї теми, були лише два перевидання - трилогія подорожніх нарисів «Чар Марока. З країни рижу та опію. Далекі обрії» Софії Яблонської та «Листи з чужини» Ярослава Окуневського. Тобто були перевидання їхніх текстів, проте корпусно їхнє явище в українській літературі ніхто не вивчав. Така ж ситуація зі Степаном Левинським. У 2016 році ми мали доступ лише до одного його першодруку. Тепер же є перевидання 2018 року видавництва «Піраміда». Нашою основною літературою протягом попередніх досліджень були лише

власні тексти письменників, а також низка рецензій та відгуків про них їхніх друзів та рідних, які публікувались в львівських періодичних виданнях, таких як “Діло”, “Жіноча доля”, “Нова Хата” тощо. Також нам дещо допомогли відгуки літературних критиків Михайла Рудницького та Антіна Скільського. Що ж до теорії, то це були дослідження як українських літературознавців, так і іноземних, зокрема польських та російських. Це були монографії та наукові роботи про літературу факту та подорожні тексти. Проте, на жаль, в українському літературознавчому просторі досі не окреслено чітко ці явища, а також не охарактеризовано та не проаналізовано творчий доробок українських письменників, які писали подорожні нариси, в тому числі і Галицьких. Саме тому, наші напрацювання є першою спробою літературознавчого дослідження мандрівних нарисів галицьких письменників початку XX-го століття.

Так, це справді є одним із перших ґрунтовних досліджень українських мандрівних нарисів. Проте, воно приносить мало користі коли ні про дослідженні, ні про самих письменників широкому колу невідомо. Саме тому, маючи бакалаврську освіту філолога та отримавши нові навички навчаючись на магістерській програмі з медіакомунікацій, ми вирішили, що наше попереднє дослідження потребує продовження, а саме - у сфері медіа. Як ми вже зазначали, хоча тема починає набувати розголосу, а твори перевидаються різними видавництвами, явище подорожніх нарисів письменників Східної Галичини досі є маловідомим для широкого кола читачів. Саме тому ми обрали формат, який поєднує в собі і літературу, і графічний дизайн, і інтерактивність - мапи. Інтерактивні мапи, на нашу думку, є найбільш вдалою формою подачі цієї інформації. Сьогоднішнє суспільство - це суспільство технологій та нових медій. Просто надавати інформацію уже недостатньо, потрібно вміти зацікавити контентом, а також постійно зважати на потреби реципієнтів. А зараз - це зручність, швидкість, привабливість подачі. Інтерактивні мапи, які ми створили, дозволять користувачам оглянути весь маршрут кожного з письменників, зупинитись на певній локації, почитати їхні описи та враження. Також можна буде легко порівняти наскільки маршрути Софії, Ярослава та

Степана відрізнялися одне від одного, а також, наскільки відрізнялися враження від одних і тих самих місць, коли такі були.

Загалом проект «Вандри» виглядає як односторінковий сайт, де міститься короткий опис того, для чого цей проект та хто наші письменники. Також користувач матиме змогу натиснути на одну з кнопок, яка вже відкриє інтерактивну мапу одного з маршрутів. Сайт, як і карти, виконані у простому та лаконічному стилі, не містячи інформаційних шумів. Це дозволить користувачам максимально зосередитись на матеріалі. То того ж, ми більш ніж упевнені в тому, що даний проект може набрати популярності серед інтернет-користувачів, адже ця тема зараз набула великого розголосу завдяки видавництву "Родовід", а також низки статей про Софію Яблонську, в тому числі авторства відомої літературознавиці Віри Агеєвої, а також письменниці Оксани Забужко. Що ж до видавництва «Родовід», то вони випустили художньо оформлені тексти Софії Яблонської, а також альбом, який містить фотографії її особистих речей та одягу, які видавництву надала онука видатної української мандрівниці. Більш того, планується оцифровування документальних фільмів Софії Яблонської. Адже відомо, що за кордон вона їздила, аби знімати фільми, бо працювала тоді на французьку кінокомпанію. Тому вважаємо, що запустити цей проект саме зараз є дуже важливо, адже це посилить активність та швидкість поширення інформації не лише про Софію Яблонську, але і про Ярослава Окуневського та Степана Левинського.

Таким чином, можемо стверджувати, що проект «Вандри» є актуальним для сучасного медіапростору. Явище подорожніх нарисів є досі маловідомим серед широкого кола населення. Попередня робота над темою дозволяє нам зробити якісний продукт у зручній та інтерактивній формі. Тому, можемо зробити висновок, що зроблений нами проект допоможе популяризувати обраних нами письменників в сучасному соціокультурному просторі.

2.2. Вибір інструментів та візуального рішення контенту

Інтерактивні мапи уже кілька років є популярним та ефективним інструментом для сторітелінгу. Одним із найчастіших їх застосовувань стали журналістські матеріали. В багатьох випадках інтерактивне мапування можуть покращити ефективність сприйняття читачем великої кількості інформації. Це є вдалим способом візуалізації даних, коли потрібно показати зміни по відношенню до географії. Це, до прикладу, може бути зміна вигляду лісів Карпат - приклад одного з матеріалів Texty.org.ua. Ще одним гарним прикладом цього видання є матеріал “Поїзди Янукович-Тревел”, де журналісти за експерти з візуалізації за допомогою картування показують, як звозили масовку на підтримку колишнього президента Віктора Януковича на Майдан 2014-го року. Як бачимо, цей інструмент є досить результативним у поданні великої кількості даних та сприйманні їх читачами.

В мережі існує десятки онлайн-сервісів з мапування. Їх можна умовно поділити за важкістю використання на сервіси для новачків, для користувачів із досвідом, а також для професіоналів, яким потрібно обробити велику кількість даних та провести аналітику. Найоптимальнішим з технічної та візуальної точки зору варіантом для нашого проекту став Storymap JS. Окрім нього, ми також випробували такі платформи, як Omeka та Arcgis, проте вони не виявилися вдалими для нас через надто ускладнений інтерфейс. На нашу думку, такі культурні проекти, як «Вандри» повинні бути мінімалістичні та зручними у користуванні.

Storymap JS - це безкоштовний сервіс, за допомогою якого можна створити інтерактивні мапи різного формату. Платформа є простою у користуванні та дозволяє створювати цікаві лінійні історії. Користувач може створити проект та накладати на карту світу різні слайди, наповнюючи їх текстом. Окрім цього, до кожного слайду можна додати зображення, або ж анімацію, що є, безперечно, перевагою для нашого варіанту. На сайті сервісу можна також знайти приклади використання цього сервісу як професійними

виданнями, так і користувачами-аматорами. Серед великих видань, зокрема, гарним випадком користування Storymap JS став матеріал британської щоденної газети The Times. На своєму сайті вони опублікували інтерактивну історію «Yanukovych on the run», яка детально показує місце пересування екс-президента України та його команди від Києва до Росії [35]. На кожному слайді можна також прочитати коментарі від журналістів. Проте, Storymap JS також використовували і для культурних проектів, схожі на наш. Зокрема, є одна історія, яка стала для нас прикладом до створення сайту «Вандри». Це стала історія подорожей героїні епопеї Джорджа Мартіна «Пісня льоду та полум'я» - Ар'ї Старк [33]. Як бачимо, тут теж візуалізували літературний твір, хоч і не документальний. Цікавим є те, що базою заднього тла стало зображення мапи вигаданого Джорджем Мартіном світу - Вестерос. Автори наносили на неї пункти, де зупинялась героїня протягом її довгої подорожі. А на слайдах вони додавали коментар, а також фотографії та уривки з серіалу, знятого за мотивами цього твору – «Гри престолів». Після перегляду ще кількох прикладів, ми зійшлись на тому, що саме цей буде найбільш вдалим для візуалізації подорожей наших письменників. Так ми почали роботу над мапами у сервісі Storymap JS.

Обираючи карту, на яку ми наносили локації, наш вибір випав на зображення в акварельному стилі. По-перше, це є один з найвдаліших способів ілюстрації літератури. По-друге, це був єдиний шаблон, де не було позначено кордони країн. Це є перевагою для нашого проекту, адже Софія Яблонська, Ярослав Окуневський та Степан Левинський подорожували вкінці XIX-го - на початку XX-го століття. Від того часу межі країн змінилися, то ж розповіді про тогочасні народи були б неактуальні. Зображення акварельної карти є синхронізована з Google Maps, тому точки населених пунктів є точними. Щоб користувач не розгубився, на кожному слайді ми зазначаємо місто/населення та країну. У тих випадках, коли дата мандрівки була відома, ми зазначали і її.

Використовуючи метод картування, важливо пам'ятати, що користувачу важко сприймати велику кількість інформації. Саме тому ми намагалися для

мандрівки кожного з письменників використовувати в середньому 20 пунктів. Для зручності, ми обирали таку кількість тексту на один слайд, щоб можна було прочитати на одному екрані, не гортаючи вниз. Це виходить в середньому 200-250 слів. Як ми уже зазначили, рік, а інколи і місяць багатьох пунктів були відомі, саме тому маршрути є логічними та лінійними.

Для наповнення інтерактивних мап ми взяли по одному виданню кожного письменника: «Далекі обрії» Софії Яблонської, «Листи з чужини» Ярослава Окуневського та «Від Везувія до пісків Сагари» Степана Левинського. Опрацювавши усі тексти, ми обрали найбільш вагомі для авторів місця, де вони провели найбільше часу та мали інтеракцію з місцевими народами. Що ж до уривків текстів, ми вибирали ті, які читач може зрозуміти без контексту та відчути атмосферу міста і країни того часу.

Усю інформацію про проект та посилання на карти можна буде знайти на сайті vandry.pp.ua. Сайт був зроблений нами за допомогою Wordpress. Wordpress - це вільна платформа для створення та керування контентом та кодом. Після створення акаунту, ми обрали для сайту такий домен, який був би співзвучний з назвою проекту, а саме “vandry”. Ця платформа є дуже гнучкою для створення своїх сайтів та проектів. Завдяки різним плагінам можна виконати фактично будь-яке візуальне та функціональне рішення. Зокрема ми використовували плагіни для налаштування шрифтів, а також для вигляду головних кнопок.

Отже, інструмент мапування вважаємо найкращим для подання текстів Софії Яблонської, Ярослава Окуневського та Степана Левинського. Адже читаючи про мандри, нас перш за все цікавлять локації та враження від них. А бачивши маршрут по світу та читаючи тексти, які мандрівники писали в цих місцях, користувачі зможуть отримати найбільш цілісну картину їхньої творчості та діяльності. Обрані платформи та інструменти, а саме Storymap JS та Wordpress дають нам змогу найбільш якісно та естетично виконати та опублікувати проект «Вандри»

ВИСНОВКИ

У нашій магістерській роботі ми дослідили подорожні нариси як явище нон-фікшн. Ми з'ясували, що документалістика починає інтенсивно вивчатися на зламі XX-XXI століть. Дуже активно ця тема вивчалася в польському літературознавстві. Серед них можна виділити праці таких учених, як Романа Зіманда та В. Ґловала. Що ж до вивчення цієї теми в Україні, то варто зазначити, що досить ґрунтовно вивчали жанри та особливості нон-фікшн Дмитро Наливайко, Надія Колошук, Петро Білоус, Наталія Торкут. Незважаючи на кількість робіт на цю тему, серед українських літературознавців досі не узгоджено, чи варто відносити подорожній нарис до літератури факту, адже цей жанр поєднує в собі як і реальні факти, так і елементи вигадки.

Ми з'ясували, що наприкінці XIX - на початку XX століть на Східній Галичині виникає таке літературне явище, як подорожній нарис. Ми виділили серед них таких найбільш яскравих представників, як Софію Яблонську, Ярослава Окуневського та Степана Левинського. Їхні тексти були популярними серед населення Галичини, про що свідчить те, що їх регулярно публікували у місцевих періодичних виданнях. Більш того, їхня творчість отримала низку схвальних відгуків серед критиків Галичини. Дослідження творчості цих письменників показало, що їхню творчість можна розглядати як цілісне явище в тогочасній західноукраїнській літературі.

Нами були проаналізовані подорожні твори галицьких письменників-мандрівників початку XX ст.: Ярослава Окуневського, Степана Левинського та Софії Яблонської, як різновидів літератури факту. Ми з'ясували, що подорожня література активно розвивалась у Галичині на межі XIX та XX століть.

Охарактеризувавши феномен мандрівних нарисів у соціокультурній традиції східної Галичини та опрацювавши тексти обраних письменників, нам вдалося створити мультимедійний проект про це явище. Він являє собою сайт

з коротким описом проекту. Головними на сайті є три розділи-кнопки: Софія Яблонська, Ярослав Окуневський та Степан Левинський. Натиснувши на них читач зможе перейти на інтерактивну мапу, на яку накладений маршрут кожного з мандрівників. Його можна пройти як лінійно, так і в довільному порядку.

Відтак, здійснене дослідження дозволяє зробити висновок, що мандрівні тексти Ярослава Окуневського, Степана Левинського та Софії Яблонської є цілісним явищем подорожніх нарисів в українському медіапросторі. Тема мандрівних текстів та репортажів є справді актуальною серед сучасного суспільства.

Журналісти та блогери створюють добірки найкращих прикладів цих текстів, проте більшість з них, передовсім, польських авторів, або авторів інших країн. Зроблений нами мультимедійний проект, який поєднує в собі найяскравіші приклади доробку цих письменників та інтерактивність, допоможе поширити інформацію про український подорожній нарис серед ширшого кола читачів і поціновувачів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрусів С. Модус національної ідентичності: львівський текст 30-х років / Стефанія Андрусів. – Тернопіль.: Джура, 2000. – 340 с.
2. Білоус П. Тяжіння Святої Землі: Українська паломницька проза: монографія / Петро Білоус. – К.: Академвидав, 2013. – 208 с.
3. Будний В. Порівняльне літературознавство : підручн. / В. Будний, М. Ільницький. – К. : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. – 430 с.
4. Варикаша М. Література non-fiction: Поміж фактом і фікцією / М. Варикаша // Актуальні проблеми слов'янської філології. – 2010. – Вип. XXIII. – Част. 3. – С. 28-39.
5. Васьків М. Мандрівний нарис як спосіб пізнання іншого й самого себе / М. Васьків [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://elibrary.kubg.edu.ua/5693/7/M_Vaskiv_UHPISP_1_GI.pdf. - (дата звернення: 10.05.2017). – Назва з екрана.
6. Васьків М. Мемуаристика і дослідження української романістики 1920-1950-х років / М. Васьків // Документалістика початку XXI століття: проблеми теорії та історії: матеріали IV Всеукраїнської наукової конференції 19 жовтня 2007 року/ за ред. О. А. Галича. – Луганськ: СПД Рєзніков, 2007. – С. 3-11.
7. Войтків Л. Серце як осереддя душі і духу у філософії Памфіла Юркевича / Л. Войтків [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://vlp.com.ua/files/21_43.pdf . - (дата звернення: 14.05.2017). – Назва з екрана.
8. Гринзбург Л. О психологической прозе / Л. Гинсбург. – Ленинград: Советский писатель, 1971. – 462 с.
9. Еліаде М. Священне і мирське. Міфи, сновидіння і містерії. Мефістофель і Андрогін. Окультизм, ворожбитство та культурні уподобання / Мірча Еліаде. – К.: Основи, 2001. – 216 с.

10. Кемпбел Дж. Герой із тисячею облич. / Джозеф Кемпбел. – К.: Вид. дім. «Альтернативи», 1999. – 392 с
11. Ковальова Т. Трансформація жанрових форм українського журнального подорожнього нарису 1925 – початку 1930-х років / Т. Ковальова // Вісник Дніпропетровського університету. Серія «Соціальні комунікації». – 2013. – Вип. 13. – С. 72-76.
12. Колошук Н. Нефікційна література (документалістика) як маргінальне явище мультикультурного процесу сучасності: українська ситуація / Н. Колошук // Питання Літературознавства. – 2009. – Вип. 78. – С. 215-223.
13. Корман Б. Избранные труды : в 3 т. / Б. Корман [за ред. Е. Подшиваловой, Н. Ремизова, В. Чулкова]. – Ижевск: Федеральное агентство образования, ГОУ ВПО «Удмуртский гос. ун-т», 2008. – Т. 3. – 714 с.
14. Коцюбинська М. Книга споминів / М. Коцюбинська. – В.: Акта, 2006. – 283 с.
15. Ларі Вулф. Винайдення Східної Європи. Мапа цивілізації у свідомості епохи Просвітництва. – К.: Критика, 2009. – 591 с.
16. Левинський С. Від Везувія до пісків Сагари / С. Левинський. – Л.: Червона калина, 1926. – 84 с.
17. Местергази Е. Литература нон-фикшн / non-fiction. Экспериментальная энциклопедия / Е. Местергази. – М.: Совпадение, 2007. – 328 с.
18. Михед О. "Новий журналізм" як генологічний фактор формування автобіографічного реаліті роману / О. П. Михед // Наукові записки [Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя]. Серія : Філологічні науки. - 2012. - Кн. 1. - С. 27-31.
19. Мруґала К. Креативна діяльність автора при самовираженні / К. Мруґала // Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. – 2010. – Вип. 4. – С. 46-49.
20. Наливайко Д. Очима Заходу: Рецепція України в Західній Європі XI-XVIII ст. / Д. Наливайко. – К.: Основи, 1998. – 578 с.

21. Наливайко Д. Теорія літератури й компаративістика. / Дмитро Наливайко. – К.: Вид. дім. «Києво-Могилянська академія», 2006. – 347 с.
22. Окуневський Я. Листи з чужини / Я. Окуневський. – К.: Темпора, 2009. – 520 с.
23. Поліщук Я. Пейзажі людини: тринадцять історій зі світу літератури / Ярослав Поліщук. – Х. : Наук. вид. «АКТА», 2013. – 506 с
24. Рудницький М. Великий репортаж Софії Яблонської / Михайло Рудницький // Діло. –Л.: 19 бер. 1939. – С. 10.
25. Рудницький М. Софія Яблонська: Чар Марока / Михайло Рудницький // Діло. – Л.: 22 січ. 1932. – С. 6
26. Скільський А. Про українську екзотичну літературу. Як на її тлі виглядає творчість Софії Яблнської / Антін Скільський // Нова Зоря. – Л.: 18 чер. 1939. – С. 6
27. Скнаріна О. Документальна основа літератури non fiction / О. Скнаріна // Документалістика початку XXI століття: проблеми теорії та історії: матеріали IV Всеукраїнської наукової конференції 19 жовтня 2007 року/ за ред. О. А. Галича. – Луганськ: СПД Рєзніков, 2007. – С. 205-213.
28. Черкашина Т. Література особистого спогаду в системі словесної творчості / Т. Черкашина // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. – 2013. - №4. – Ч. ІІ. – С. 37-46.
29. Чермінська М. Автобіографічний трикутник. Свідчення, сповідь і виклик / М. Чермінська // Теорія літератури в Польщі. Антологія текстів: Друга половина XX – початок XXI ст. / упор. Б. Бакули; за заг. ред. В. Моренця; пер. З польськ. С. Яковенка. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. – С. 397-428.
30. Шутяк Л. Польська школа художнього репортажу / Л. Шутяк // Інформаційне суспільство. – 2016. – Вип. 23. – С. 31-37.
31. Яблонська С. Чар Марока. З країни рижу та опію. Далекі обрії: Подорожні нариси / упор., передм і літ. Редакція Василя Ґабора. – Л.: ЛА «Піраміда», 2015. – 372 с.

32. Dyserinck H. Imagology and the Problem of Ethnic Identity / H. Dyserinck [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://is.muni.cz/el/1421/podzim2009/NIDCC03_01/um/2_Dyserinck.pdf. - (дата звернення: 18.05.2017). – Назва з екрана.
33. Game of Thrones: Arya's Journey [Електронний ресурс] / Режим доступу до ст. - https://storymap.knightlab.com/examples/aryas-journey/s
34. Leopolis Multiplex / упор. Ігор Балинський, Богдана Матіаш. – К.: Грані-Т, 2008. – 480с.
35. Yanukovych on the run – The Times [Електронний ресурс] / Режим доступу до ст. - https://extras.thetimes.co.uk/public/2014/maps/25-02/Yanukovych_storymap.html